

Taşkışla, içindekiler için çok fazladır

Ali BİRO
Mimar

İTÜ Mimarlık Fakültesi 3. yarıyıl proje dersinde, çok değerli bir profesör olan hocam öğrencilerin projelerinde kemer kullanmalarını yasaklamıştı. Bir gün odasındaydım, kendisine nedenini sordum. Pencereden Maçka Demokrasi Parkı'nı göstererek "Bak Ali, kemer yapmasını bilmeyenler kemer yapınca böyle oluyor" dedi.

Önemli dünya şehirlerinin merkezlerinde büyük bir yeşil alan vardır. İstanbul'da Maçka vadisi vardı, artık kalmadı. Saray bahçesine Swiss Otel yaparak ilk adımı atılan yeşil vadiyi mahvetme projesi, beceriksiz bir mimari tasarım olan Maçka Parkı düzenlemesiyle pekiştirilmiştir. Yeşil vadinin mahvedilmesinin son adımını ne yazık ki İTÜ atmıştır. Sanki Maslak Kampusunda hiç yer kalmamış gibi, (neredeyse yarısı gecekondular tarafından kuşatılmıştır), Taşkışla'nın önündeki gemi inşaat havuzunun üzerindeki terasa kat çıkılarak, içinde dernek odaları bile olan bir bilim merkezi proje yarışması yapmaya karar verilmiştir. Mimarlık Fakültesi bahçesinde böyle bir fonksiyon tartışmaya açıktır, üstelik Maslak Kampusunda da bu fonksiyon için yer ayrılmıştır. Daha vahim olan, yarışmanın katılım şeklidir. İstanbul için bu kadar önemli bir bölgede yapılan proje, uluslararası değil, ulusal değil, (Taşkışla'nın tek sahibinin kendileri olduğunu ima ettirecek bir şekilde, sanki her şeyin doğrusunu onlar biliyor) yalnız İTÜ öğretim üyelerine açıktır. Soru sorma süresinden iki hafta sonra teslim edilen yarışmaya üç proje katıldı. Bunların hiçbir jüri tarafından beğenilmedi ve uygulanmayacak. Sözkonusu üç proje de son derece sıradan, nitekim bir sonuç alınmadı.

Taşkışla neoklasik bir yapı. Şehir silüetindeki önemi çok büyük. 1950'lerde yapılan restorasyonda yaratılan iç mekân muhteşem. Ön bahçeye yapılan Gemi İnşaat Fa-

kültesi deney havuzu ise tümüyle fonksiyonel bir yapı olduğu için 100 m uzunluğunda, 6 m derinliğinde bir havuz, üzeri bahçe terası şeklinde betonarme döşeme ile kaplanmış. İlk yapıldığı zaman üzerinde çelik strüktür bir kat daha varmış. Otel projesinde burada iki katlı bir yapıya izin veren Korumu Kurulu bu katı kısmen yıktırılmış, önüne ise toprak doldurarak bir çeşit koruma(!) yapmıştır. Bütün bu süreç sonunda çok özel bir kullanım potansiyeli ortaya çıkmıştır.

Bize mimarlık öğretme yetkisine sahip katılımcılar, paradoksal bir şekilde yapının eski sınırlarını koruyup çok eleştirdikleri otel projesindeki gibi kat çıkmışlar ancak sınırın içindeki özel mekânı değiştirmişlerdir. (O zaman sınırı niye korudun?) Terasın bahçeyle ilişkisini tamamen kesmişlerdir. Daha vahim olan ise, bütünüyle biçimci çatıların üzerindeki yırtıklar şeklinde çatı camlarıdır. Ancak yaklaşık saat 11'den sonra buraya Taşkışla'nın ve ağaçların gölgesi düşer ve bu çatı camları ışık almaz.

New-York'ta Central Park var. Londra'da Hyde Park var, köşesinde Kensington Sarayı var. Hiçbirinde böyle garip bir yapılaşma yok. Bu yarışma fonksiyon olarak yanlış bile olsa, Taşkışla'nın önündeki gemi inşaat deney havuzu potansiyelini harekete geçirmek çok heyecan verici. Burada bir mimarlık müzesi için çok geniş katılımlı çalışmalar yapıldı. Bütün bunları hiçe sayıp bir oldu bitti ile yalnız öğretim üyelerine açık bir yarışma olması yaratıcı düşüncenin üniversite tarafından engellenmesidir. Burası için birçok yaratıcı insanın söyleyecek bir sözü olduğu kanısındayım. Rakipleri diğer öğretim üyeleri değil bütün dünya olmalıdır. Bugün üniversitede belediyenin yüzde 33 çatı eğimi gibi (çok zengin olduğumuz için betonarme bir döşemenin üzerine kullanılmaz bir çatı yaparız, dökülen

betonu teras olarak da kullanamayız) imar yasaları bilim diye anlatılır. Yapılan tezler başka mimarların, düşünürlerin yazılarından alıntılar yapılarak Türkçeye çevrilirse, bunun adı bilim olmaz mütercim tercümanlık olur. Yaratıcı düşüncenin rakibi bütün dünyadır. Öğretim üyeleri de yaratıcı, dünyayı etkileyecek düşünce üretirse, eserleri başka dillere çevrilir. Böyle içe kapanıp, bırakın dünyayı kendi öğrencinize, mimarınıza, yaratıcı sanatçılara sırtınızı dönerseniz üniversitede hep böyle dünyayı takip ederiz, çeviri yaparız, başkalarının düşüncelerini bilim diye yarım yamalak yorumlarız. Herkese, her millete açık, katılmak isteyen mesleğinin, yaşının ön şart olmadığı yaratıcı eylemler değişimlerin öncüsü oluyor. Bizden başkalarının takipçisi olmamanın yolu herkese, her şeye açık olmaktır. Üniversitenin bunun öncüsü olması gerekir, tersini yapıyor.

Mimari çevre çok önemli. Yapılan yarışmanın bölgesi, işvereni, kullanıcısı çok özel. Buranın işvereni mimarlığı ileri götürme misyonunu üstlenmiş olması gereken bir kurum. Kullanıcıları Taşkışla gibi bir yapıda mekân hazzını tatmış her türlü yaratıcı eyleme âşık olması gereken gençler. Dünyada mimarlık yapmak için bulunabilecek çok özel bir yer. Mimarlık macerasına girilmesi gereken bir yer. Bunu ben bilirim yaptım, olmaz. Her türlü bütçeyi bulup uluslararası özgür bir katılım olmalı. Her koşulda kendimiz yaparız diyemezsiniz, siz de dünyada ne varsa onunla rekabet edin. Jüri uluslararası olsun. Belki siz kaybedersiniz ama herkes kazanır. Böyle bir hazırlık çalışması yapamayacaksanız, hiçbir şey yapmayın orası herkesin malı..

Bilim adına bir şeyler yapılması gereken yerlerde iyi niyet, özverili çalışma, herkese açık düşünceye önem verilmesini beklemiyorum, istiyorum.

görüŧ - tartiŧma

ken söz, Atatürk'ün mumyalanması ihtimaline gelmişti. Atatürk:

“Elbet bir gün öleceğim, beni Çankaya'ya gömer, hâtıramı yaşatırsınız” demiş (...) (Gülekli, Nurettin Can, Anıtkabir Rehberi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1973, s.11).

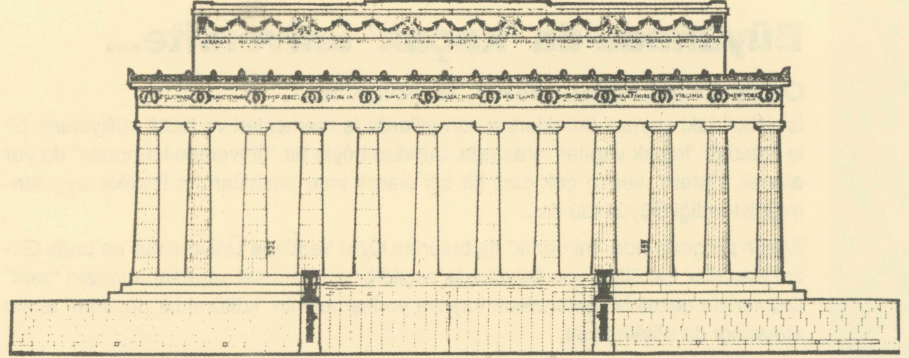
Ama yazar, sözü burada bırakmaz ve şöyle sürdürür:

Gene bir akşam, sofrada (...) Atatürk'ün arkadaşlarından biri, Ulus Meydanı'ndan İstasyon'a giden yol üzerinde, dört yolun kavşağındaki yuvarlak yerin mezar için uygun olduğunu ileri sürmüştü. Ata: “İyi ve kalabalık bir yer. Fakat ben böyle bir yeri milletime vasiyet edemem” demişti (A.y., s.12).

• Sayın Afife Batur'un, “Atatürk İçin Düşünmek” başlıklı yazısında da, şu satırlar var: (...) Doğrudan O'nun için mimarca düşünüp tasarlayanların ve gerçekleştirenlerin sayısı bir elin parmaklarını bile geçmiyor. O'nun için tasarlama ayrıcalığı, yaşamı sırasında, Çankaya'daki ilk konutta Vedat Bey, Yeni Köşk için C. Holzmeister ve Florya Köşkü'nde de Seyfi Arkan ile sınırlı (YAPI, s.86).

Oysa bu ayrıcalığa sahip olan bir kişi daha vardır: 1893-1973 yılları arasında yaşamış olan Genrikh Mavrikievich Lyudvig. Bu Rus mimar, 1924 yılında, Sovyetler'in ve Afganistan'ın Ankara Büyükelçiliği için iki bina, 1926 yılında da, Atatürk için, Çiftlik'te bir yazlık konut tasarlamıştır. (O. Khan-Magedov, Selim, “Pioneers of Soviet Architecture”, Translated by Alexander Lieven, Thames and Hudson Ltd, London, 1987, s.198).

• Sayın Uğur Tanyeli, kısa bir süre önce yayınlanan bir yazısında, Emin Onat'ın Uludağ Otel'i'nin, Alman mimarisinden alınmış bir kopya bina olduğunu, adı geçen otelin, “Clemens Klotz'un ve Hermann Giesler'in

Henry Bacon'un, 1911 yılında tasarladığı ve inşaatı 1922 yılında tamamlanan Washington D.C.'deki “Lincoln Monument”. Emin Onat - Orhan Arda ikilisinin yapıtı olan, Ankara'daki Anıtkabir'in, yarışmaya gönderilen tasarımı ile bu bina arasındaki en çarpıcı benzerlik, üst tarafındaki ek bölüm.

tasarladıklarına, iç mekândan taş örgüsü ayrıntılarına dek inen ölçekte, ‘tıpkı’ denebilecek kadar” benzediğini söylemiş ve şu tümceyi kullanmıştır: “(...) Yıllarca kendi döneminin en önemli mimarı sayılmış bir Emin Onat'ın Uludağ Otel'i örneğinde bir replika tasarlamış oluşu görmezden gelinmiştir.” (Tanyeli, Uğur, “Tıpkısını Yapmak Üzerine”, Arredamento Dekorasyon, 1997/11, s.21).

Bense şöyle diyorum: Ankara'daki Anıtkabir ile, Washington D.C.'deki Lincoln Anıtı arasında, elbetteki birtakım farklar vardır. Örneğin, Washington'dakinin önünde kocaman bir havuz, içinde de, Lincoln'ün dev bir heykeli yer alır. Ankara'dakinde, bunların hiçbirisi yoktur. Ama yine de, bu iki yapı, şöyle bir bakıldığında, birbirlerine şaşılacak derecede benzerler. Hele Anıtkabir'in yarışmaya gönderilen projesinde yer alan, ancak sonra kaldırılan tepe bölümü, Lincoln Anıtı'nın tepesindekinin aynısıdır.

• Ve son olarak, bir kitabımdan bir alıntı:

ANITKABİR YENİDEN

Anıtkabir yarışmasının üzerinden, yarım yüzyılı aşkın bir zaman geçti. Bu süre için-

de, köprülerin altından çok sular aktı. Mimarlık köprüsünün altından da. O günden bugüne, yeni yeni akımlar çıktı. Dekonstrüksiyon, high-tech, postmodernçiler boy gösterdiler. Eskiden (...) Gropius, Wright, Le Corbusier vardı, şimdi Venturi, Eisenman (...) var. Ve bizde de, bunların, çoğunluğu hayli genç olan izleyicileri var.

.....
İşte böyle bir ortamda açılacak yeni bir uluslararası Anıtkabir yarışmasına gönderilecek yapıtları çok merak ediyorum. Bir Eisenman'ın, bir Venturi'nin (...), Atatürk için önerceği Anıtkabir'i çok merak ediyorum. High-tech bir Anıtkabir'i çok merak ediyorum.

.....
Bu önerimi hemen, “Olmaz” diyerek geri çevirecek olanlar: Yoksa bilmiyor musunuz o çok ünlü 10. Yıl Nutku'nda, “Yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz” diyenin, Atatürk'ün ta kendisi olduğunu? (Tümer, Gürhan, “Aynalı Binalar, Nöbetçi Mimarlar”, Mimarlar Odası Bursa Şubesi Yayınları, Bursa, 1996, ss.194-196).